

PICTURI MURALE DIN LOCUINȚE ȘI INSTITUȚII BUCUREȘTENE ÎN PRAGUL SECOLULUI AL XX-lea

PETRE OPREA

I. În 1900 lua sfârșit construcția elegantei case în stil Ludovic al XV-lea din str. Batiștei nr. 24 A, dată indicată pe un cartuș aflat pe fațada peronului de la intrarea principală. În interior locuința a fost cu multă pricepere decorată cu lustre, policandre, feronerie la șemineuri, vitralii, tapiserii, sculpturi și picturi executate în ateliere autohtone sau de peste hotare — la Viena și Paris —, răspunzând ultimei mode, rafinatul stil Art Nouveau.

Decorația plafonului din salonul mare, reprezentând două grupuri de putți zburdând pe nori albi, diafani, ce acoperă în parte un cer azuriu, este realizată în ulei (pe pânză maruflată), de către un pictor francez care semnează ostentativ, cu litere de-o șchioapă „Marechal Paris 19 ()”. Curățată cam excesiv, cu circa zece ani în urmă, pictura se află în prezent într-o stare bună, dar într-o situație ce ar putea provoca deteriorări într-un ritm alert, deoarece actualmente încăperea servește drept sală de mese unei cantine. Calitatea ei artistică este scăzută, mult superioare fiindu-i cele trei picturi (pe pânză maruflată) reprezentând scene galante în genul lui Watteau și Fragonard — dacă nu cumva vor fi chiar copii după lucrări ale acestora —, picturi dintre care două sînt plasate în pandant față de fereastra dinspre stradă, iar a treia pe peretele opus, deasupra căminului. Autorul lor este necunoscut, dar e cert tot un artist francez, mult mai dotat ca meșteșug decît Marechal.

Alături de aceste picturi, sigur realizate între 1900—1902, singurele vestigii de acest gen rămase din decorația murală inițială, datorită deselor transformări impuse de capriciile proprietarilor succesivi, se mai păstrează, de la o redecorație efectuată cîtiva ani mai târziu, o friză, ce acoperă trei pereți ai fostului bar, redînd scene din viața femeilor. Pictura (ulei pe zid), executată în 1908 de Francisc Vodak, semnatarul multor decorații murale din locuințe bucureștene între anii 1905—1930¹, este mediocră ca realizare artistică, cu scăderi în privința desenului, coloritului și perspectivei (privitorul nu o poate vedea frontal, ci foarte de aproape și de jos, ceea ce face ca imaginea să apară foarte deformată).

II. Impozanta clădire a Casei de economii și consmnațiuni din Calea Victoriei nr. 5, creația arhitectului francez Paul Gottereau, are în interior două mari compoziții murale realizate de Mihai Menelas Simonidi, una pe plafonul sălii de consiliu, alta pe peretele aulei centrale, deasupra intrării în sala de consiliu². Prima compoziție (ulei pe pânză maruflată) reprezintă o alegorie: *Fortuna distribuind bunurile ei României în urma Independenței*. Înainte de a fi plasată pe plafon, lucrarea a fost expusă, fără a fi jurizată, „grație unei binevoitoare introduceri”³, în locul cel mai favorabil din cadrul pavilionului românesc din Expoziția universală de la Paris din 1900 și, datorită tot unor demersuri, Simonide a primit „medalia de argint”. Compoziția este o realizare mediocră în spiritul pompierist al vremii, suferind din cauza distribuirii neechilibrate și fărîmițate a suprafețelor colorate, prin plasarea perpendiculară a scenei față de intrarea în încăperea, deci neputîndu-se percepe vizual decît după un mare efort.

¹ Plafonul locuinței din str. Ostașului, fostă str. Eroului nr. 14, care are încastrată la fațadă o sculptură în marmură (Maternitate), presupusă a fi de Dimitrie Paciurea, este pictat (ulei pe zid) de Vodak în 1914. De asemenea, locuința meșterului tipograf Dumitru Marinescu din str. Făinari nr. 1, unde actualmente se află dormitoarele Școlii profesionale de tipografi care-i poartă numele, are plafonul fostului dormitor pictat (ulei pe pânză maruflată) de Vodak în 1920, ca și o scenă de gen (ulei pe pânză maruflată) datată 1930, plasată în holul scării de la intrarea principală, înfățișînd curtea interioară (atrium) a unei vile romane, unde, printre sculpturi și straturi de flori, ciugulesc o mulțime de porumbei.

² Ambele, restaurate în 1964, sînt într-o bună stare de conservare.

³ Kean, *Pictura și sculptura română la Expoziția universală din Paris*, „Noua revistă română”, 1 martie 1901.

Această compoziție este flancată, pe laturile ei de sus și de jos, de două panouri cu cîte o figură alegorică (ulei pe pânză), una, în partea de jos, reprezentînd un tînar suflînd dintr-o trîmbiță, iar alta, în partea de sus, un personaj înmîinînd o sabie.

Cea de-a doua compoziție, intitulată *Munca* și executată în 1912⁴, înfățișează diverse aspecte din ocupațiile poporului nostru: pescuitul, olăritul etc. Din păcate și această compoziție, deși este realizată într-o gamă sobră de brun și verde în care sînt bine echilibrate suprafețele colorate, plasarea grupelor de personaje este defectuoasă.

Toate cele patru lucrări, restaurate corect în 1964, se află într-o bună stare de conservare.

III. Pe strada Sf. Constantin, la nr. 18 și 20, se termina în 1905 o casă de raport cu două corpuri dispuse simetric față de axul aleii, care este perpendicular pe stradă, casă hărăzită de la început de proprietar să fie vîndută sau închiriată fie în întregime, fie parțial.

Proprietarul și-a păstrat pentru sine apartamentul de la etajul din stînga corpului de clădire, dispunînd să se picteze fiecare cartuș al celor opt dessous-de-porte cu cîte un peisaj, iar zidul de deasupra scării care duce la acest cat să fie decorat cu o scenă alegorică înfățișînd *Primăvara*⁵.

Peisajele celor patru dessous-de-porte din hol sînt inspirate de meleguri străine, înfățișînd anotimpurile, celelalte patru — două în camerele d-lui Ioan Romanușeanu și alte două în apartamentul ing. Wilhelm Anton — reprezintă peisaje mediteraneene.

Deasupra scării, pe tot zidul, se află pictată în ulei o scenă alegorică de mari dimensiuni, care n-a ajuns să fie în întregime terminată și în culoare. O versiune acreditează ideea că artistul italian, autorul picturii, a întrerupt brusc realizarea ei, trebuind să plece de urgență în patria sa. Lucrarea, rămasă astfel în stadiu de schiță, se conservă bine, curățirea ei fiind conștiincios făcută.

Semnarea acestor picturi, de slabă calitate, s-a făcut din dorința de a sublinia faptul că ele ilustrează gustul unor proprietari bucureșteni, de la începutul secolului nostru, pentru decorarea interioarelor cu picturi, și admirația lor pentru peisajul ilustrativ, redînd locuri cunoscute din călătoriile făcute în străinătate.

IV. Palatul Camerei de comerț, actualmente adăpostind Biblioteca Centrală de Stat (str. Ion Ghica nr. 4, fostă Bursei), a fost construit între 1907—1911 de către arhitectul Ștefan Burcuș, „atît în interior cît și în exterior, în stil Louis XVI-modern”⁶. Dintre decorațiile interioare semnalăm picturile din fosta cameră de consiliu aflată la parter: plafonul și cele patru panouri plasate deasupra ușilor încăperii respective.

Compoziția de pe plafon (ulei pe pânză) reprezintă, în culori foarte calde și vii, o scenă galantă cu doi tineri într-un peisaj luxuriant, amintind direct, ca sursă de inspirație, influența artei lui Boucher. Pictura a fost curățată și restaurată, cu cîtiva ani în urmă, cu prea multe intervenții personale ale executantului care a efectuat aceste operații delicate.

Cele patru panouri, redînd fiecare o scenă cu putți jucîndu-se (ulei pe pânză), sînt schițe pictate monocrom,

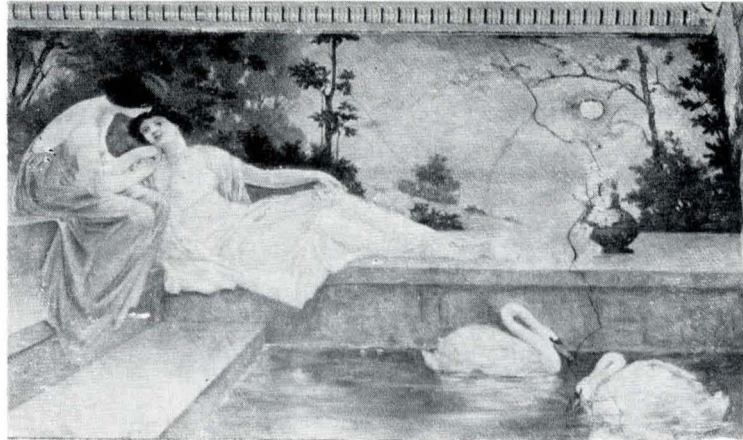
⁴ În notița *O comandă artistică*, apărută în ziarul „Expres” din 24 martie 1905 se face cunoscut că CEC-ul a comandat lui Simonidi, aflat la Paris, două tablouri cu temele *Pacea* și *Războiul*, ambele de predat urgent, în luna aprilie, la suma de 30 000 lei. Probabil ca *Munca* să fie de fapt compoziția *Pacea*, însă în loc de a fi executată pe pânză, a pictat-o direct pe zid și mult mai târziu.

⁵ Ele se păstrează actualmente datorită locatarului Aurel Popișteanu, care a intervenit prompt în 1974 la O.G.L., cu ocazia ultimei zugrăvelii pentru a le restaura pe cont propriu.

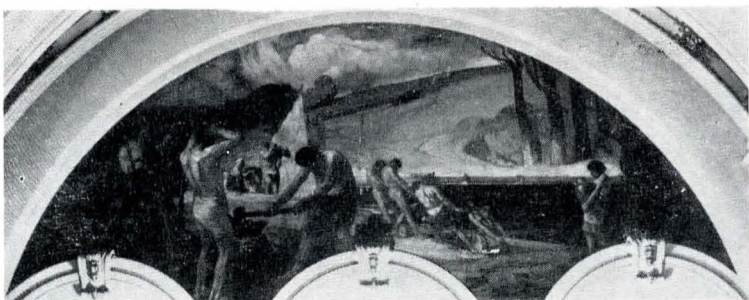
⁶ *Inaugurarea Palatului camerei de comerț*, în „Adevărul” și „Dimineața”. Almanah pe anul 1912, Buc. 1911, p. 128. Clădirea a costat 1 300 000 lei, iar instalațiile 500 000 lei.

1

7

2

8

3

Fig. 1, 7, 8. — Decorații din casa din str. Batiștei, 24 A; 2 compoziții de Vodak și o scenă campestră

Fig. 2, 3. — Cele două compoziții executate de M. M. Simonidi în clădirea CEC-ului.

Fig. 4, 5 — Detalii din decorația casei din str. M. Eminescu, 65

Fig. 6. — Detaliu din decorația plafonului Sălii de consiliu de la B.C.S.

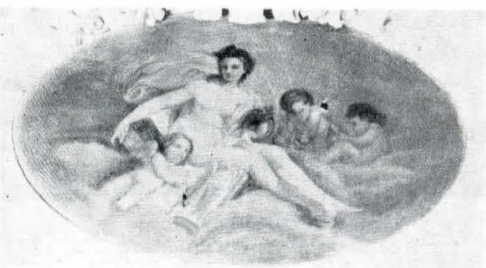
Fig. 9. — Detaliu din decorația casei din str. Sf. Constantin, 18—20.

Fig. 10. Medalion din plafonul holului scării de intrare în casa din str. N. Iorga, 2

9

10

4

5

6

11

13

12

14

imitând sangvina, ceea ce dă impresia supărătoare a unor desene mărite. La rîndul lor și ele au fost restaurate, intervențiile fiind mai discrete.

Dacă numele artistului care a executat picturile ne este necunoscut, presupunem însă că a fost un român, iar în privința datării lucrărilor credem că ele erau gata și montate în spațiile actuale cu prilejul inaugurării clădirii care a avut loc la 27 mai 1911.

V. În locuința din str. M. Eminescu, nr. 65, colț cu str. Polonă, construită în ultimii ani ai secolului trecut, șase dessous-de-porte, bogat decorate, mai păstrează în cartușele respective picturile originale (ulei pe pînză). Ele sînt semnate de Margueritte Saintard, care le-a realizat, desigur, pe toate în 1900, dată specificată de autoare pe două lucrări.

Artista — necunoscută în istoriografia artei românești, ceea ce ar da loc la presupunerea că proprietarul a comandat pictoriței lucrările la Paris — s-a inspirat direct, la realizarea scenelor, din opera lui Boucher, două dintre ele avînd indicația „d'après Boucher”.

VI. Clădirea din str. Nicolae Iorga nr. 2, colț cu Calea Victoriei, terminată în 1897 pentru Șerban Ghica, descendent al fostului domnitor Grigore Ghica, și-a păstrat decorația, destul de eclectică, aproape intactă atît la exterior cît și la interior. Din cea pictată reținem, ca mai interesante, la interior două compoziții de pe plafoane, cîteva din scenele de pe cartușele unor dessous-de-porte, două mici medalioane de pe peretele scării ce duce la etaj, peisajele romantice de pe friza holului de la parter, medalioanele imitînd tehnica mozaicului din holul intrării, iar la exterior friza de deasupra intrării principale.

Unul din plafoane are pictat la centru o scenă alegorică înfățișînd două femei și trei îngerași dolofani. O restaurare neinspirată și neîndemînică face pe de o parte să se constate retușuri grosolane, urîtînd și denaturînd mai ales carnația și figurile personajelor, iar pe de altă parte, acoperirea uniformă cu o singură culoare (albastru închis) a fondului inițial decupează supărător siluetele personajelor și creează iluzia prăbușirii grupului asupra privitorului.

Pe celălalt plafon, în formă de cupolă, se află la cheia

de boltă un înger sculptat (gips) și pictat, în jurul căruia gravitează alți îngeri (pictură în ulei pe zid) plutind pe un cer albastru foarte deschis. Pictura acestui plafon, ca și a celui alt, este cert executată de un artist nu îndeajuns de familiarizat cu cerințele acestui gen de pictură, și credem că autorul lor este un pictor autohton.

Compozițiile alegorice și mitologice, buchetele de flori etc. plasate pe cartușele grațioaselor dessous-de-porte, sînt creația mai multor artiști, ținînd seama de factura diferită a execuției. Remarcăm dintre aceștia, ca pe un artist dotat, datorită siguranței desenului și pensulației lejere, pe cel ce s-a inspirat și uneori chiar a copiat tablouri de Boucher.

Din bogata și greoaia decorație a peretelui scării ce duce de la parter la etaj, semnalăm două medalioane pictate monocrom (verde-albastru) redînd fiecare un personaj feminin.

Holișorul de la parter ce ducea, probabil, la bibliotecă, are pereții și plafonul decorate în stil Secession cu lujeri și flori de nufăr, realizate cu șablonul, care încadrează între ferestre și tavan o friză de medalioane cu peisaje romantice⁷ și blazoanele familiei. Realizatorul este fără îndoială un meșter zugrav german, cu oarecare dotare și pentru pictură.

Plafonul casetat al holului scării de la intrare are la rîndul său numeroase ornamente pictate: mascheroni și personaje mitologice, pe fond de aur, imitînd mozaicul de Murano. Și această decorație, deosebită ca realizare de celelalte, presupune un alt artist, cu reale virtuți plastice.

La exterior se mai păstrează picturi decorative în două locuri: cea care ornează cu vrejuri și flori balconul de la etaj, extrem de deteriorată, și cea, într-o mai bună stare, de deasupra ușii de intrare ce amintește de decorația Renașterii italiene.

În ansamblu, decorația picturală din această locuință este eclectică, iar realizarea ei este înegală, întrucît nu s-a dat o prea mare atenție, executarea ei nefiînd încredințată unui artist renumit.

⁷ N-ar fi exclus ca motivul tuturor peisajelor, care înfățișează aceleași clădiri văzute din unghiuri diferite, să redea construcții existente pe vreuna din moșiile proprietarului casei.